

Пальченко А. А.,

доцент, доцент кафедри національного та міжнародного права

Одеського національного морського університету

ORCID: 0000-0001-9686-4660

ОСОБЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА ДО НОРМ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА

FEATURES OF THE IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL AND EUROPEAN LAW NORMS TO NATIONAL LAW NORMS

Стаття присвячена процесу імплементації норм міжнародного та європейського права у національне законодавство України. Євроінтеграція України потребує змін національного законодавства у відповідність до європейських стандартів. Членство у Європейському Союзі не можливе без імплементації приписів європейського права. Така вимога щодо членства України у ЄС закріплена Європейською Радою у Копенгагенських і Мадридських критеріях. Імплементація повинна бути законодавчо врегульована, від цього залежить якість нормативно-правових актів. Для членства України в ЄС необхідно щоб національне законодавство відповідало європейському праву. Тому виникає необхідність дослідження і вивчення методів імплементації.

За таких умов постає необхідність вивчення і наукового розтлумачення імплементації, встановлення її сутності та складових елементів. А також дослідження питань співвідношення міжнародного і національного права та про порядок виконання державою міжнародних зобов'язань. Пошук шляхів вдосконалення процесу імплементації норм міжнародного та європейського права до національного права України. Одним із найважливіших практичних питань співвідношення міжнародного і національного права є питання про порядок виконання державою міжнародних зобов'язань.

У статті розглядається поняття, способи та методи імплементації норм міжнародного та європейського права у національне законодавство. Проаналізовані особливості імплементації на основі наукових досліджень різних науковців та проаналізовано національне законодавство. Національне право виступає основним інструментом імплементації норм міжнародного права. Для реалізації міжнародно-правових норм на національному рівні, необхідні додаткові внутрішньодержавні заходи для перетворення цілей, закладених у нормах міжнародного права, на реальні дії юридичних осіб і громадян, які перебувають під державною юрисдикцією.

Ключові слова: імплементація, Євроінтеграція, міжнародне і національне право.

The article is devoted to the process of implementing the norms of international and European law into the national legislation of Ukraine. Ukraine's European integration requires changes in national legislation in accordance with European standards. Membership in the European Union is not possible without the implementation of the provisions of European law. This requirement for Ukraine's membership in the EU is enshrined by the European Council in the Copenhagen and Madrid criteria. Implementation must be regulated by law, the quality of regulatory legal acts depends on it. For Ukraine's membership in the EU, it is necessary for national legislation to comply with European law. Therefore, there is a need to research and study the methods of implementation.

Under such conditions, there is a need to study and scientifically interpret implementation, establish its essence and components. As well as research into the issues of the correlation of international and national law and the procedure for the state to fulfill international obligations. Search for ways to improve the process of implementing the norms of international and European law into the national law of Ukraine. One of the most important practical issues of the correlation between international and national law is the question of the procedure for the state to fulfill international obligations.

The article considers the concept, methods and methods of implementing the norms of international and European law into national legislation. The features of implementation are analyzed based on scientific research by various scientists and national legislation is analyzed. National law is the main tool for implementing the norms of international law. To implement international legal norms at the national level, additional domestic measures are necessary to transform the goals set forth in the norms of international law into real actions of legal entities and citizens under state jurisdiction.

Key words: implementation, European integration, international and national law.

Метою дослідження є аналіз та визначення імплементації норм міжнародного та європейського права у національне законодавство

України. А також дослідження питань співвідношення міжнародного і національного права та про порядок виконання державою міжнародних

зобов'язань. Пошук шляхів вдосконалення процесу імплементації норм міжнародного та європейського права до національного права України.

Постановка проблеми. Одним із найважливіших практичних питань співвідношення міжнародного і національного права є питання про порядок виконання державою міжнародних зобов'язань. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом яка була підписана в 2014 році створила новий етап у взаємовідносинах. Україна змінила низку національних законів та створила органи державної влади враховуючи вимоги європейських стандартів. Цей процес продовжується і до сьогодні та має низку проблемних питань, одним з яких є процес втілення норм ЄС у національне законодавство, тобто процес імплементації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні науковці мають багато наукових робіт щодо дослідження процесу імплементації, зокрема, С. Алексєєв, В. Г. Буткевич, М. В. Буромєнський, В. Н. Денисов, А. Дмитрієв, В. В. Копійка, В. І. Муравйов, Ю. Медведєв, В. Ф. Опришко, Ю. С. Хоббі, В. В. Філатов, С. В. Шевчук, Ю. С. Шемшученко.

Виклад основного матеріалу. Міжнародне право зобов'язує державу дотримуватись міжнародних договорів, покладає обов'язок, що спрямований на результат, а не на засоби його досягнення. В свою чергу, держави є вільними у встановленні порядку взаємодії національного права та міжнародного договору. Держави використовують різноманітні способи для реалізації міжнародних договорів зобов'язань у своїх правових системах, різним чином визнають статус міжнародних договорів у національному праві, їх місце в системі ієрархії джерел у внутрішньодержавному праві. Визначені шляхи досягнення результату, місце міжнародних договорів у національному праві, можуть бути у різних держав різними, однак сам результат повинен бути таким, щоб було виконання взятих на себе міжнародних договірних зобов'язань.

Відповідне і належне виконання міжнародних договірних зобов'язань є абсолютним імперативом у відносинах між державами, оскільки зараз міжнародне право може втручатися навіть у ті галузі, які раніше регулювались виключно національним правом. Держави самостійно вирішують яким чином і за допомогою яких внутрішніх процедур і способів вони будуть виконувати свої міжнародно-правові зобов'язання.

Імплементація норм міжнародного права є цілеспрямованою організаційно-правовою діяльністю держав, яка здійснюється індивідуально, колективно або в межах міжнародних організацій з метою своєчасної, всебічної й повної реалізації узятих ними відповідно до міжнародного права зобов'язань [1, с. 17]. У разі реалізації міжнародно-правових норм на національному рівні, потрібні додаткові внутріш-

ньодержавні заходи для перетворення цілей, закладених у нормах міжнародного права, на реальні дії юридичних осіб і громадян, які перебувають під державною юрисдикцією. Національне право виступає основним інструментом імплементації норм міжнародного права.

Імплементація міжнародного та європейського права до національного законодавства передбачає різні методи, включаючи трансформацію, відсилку та рецепцію. Трансформація полягає у перетворенні міжнародних норм у національні закони, відсилка – у прямому застосуванні міжнародних норм без їх перенесення, а рецепція – у включенні змісту міжнародних норм без змін у національне законодавство [5, с. 32].

Основні способи та методи здійснення імплементації:

- трансформація, здійснюється шляхом прийняття національного закону, який містить норми, аналогічні нормам міжнародного права;
- відсилка, національне законодавство відсилає до норм міжнародного права, які безпосередньо застосовуються в національних судах та інших органах;
- рецепція, національне законодавство просто відтворює зміст норм міжнародного права без їх змін.

Зазначаються особливості імплементації, кожна держава сама визначає методи та засоби імплементації міжнародних норм. Міжнародний договір може передбачати необхідність видання закону або іншого нормативного акту для його здійснення.

В Україні ратифіковані міжнародні договори стають частиною національного законодавства та можуть застосовуватися безпосередньо.

В випадках коли технічно неможливо або недоцільно з тих чи інших причин при формулюванні норми національного нормативно-правового акта зберігати форму відповідної норми міжнародного договору, а також при необхідності додаткового національного регулювання відносин з метою виконання договору на внутрішньодержавному рівні застосовується такий спосіб як трансформація. Цей спосіб має перевагу в тому, що дає можливість при збереженні змісту норми міжнародного договору сформулювати національну норму у відповідності з національними правилами нормотворчої техніки, яка за своїм змістом буде правозастосовною [6, с. 54].

Зміст міжнародної норми при відсиланні не змінюється і вона застосовується у національне право, в тому ж обсязі, що й в міжнародному праві. Відсилання є одним з найбільш поширених видів імплементації норм міжнародного права та європейського права до норм національного права.

Якщо держава приймає міжнародно-правові зобов'язання та норми, що містяться в них, то

для реалізації цих норм держава застосовує внутрішньо національні норми. Ці норми національного права можуть за текстом повторювати положення норм міжнародного права та конкретизувати їх. В такому випадку вводяться нові норми внутрішньодержавного права, та цей спосіб вважається інкорпорацією.

Наступний спосіб імплементації це рецепція. При рецепції законодавець приймає для себе модель поведінки та надає їй юридичного обов'язку для суб'єктів внутрішньодержавного права.

Рецепція має наступні основні риси: сприйняття національним правом правил міжнародного права через механізм ратифікації чи схвалення міжнародних договорів; передача прав та обов'язків, що покладені на державу, компетентним органам державної влади.

Держави та інші суб'єкти міжнародного права створюють для реалізації прийнятих ними норм міжнародного права особливі механізми. До них входить міжнародне тлумачення, що здійснюється для уникнення неправильного застосування норм міжнародного права різними державами, з цією метою можуть проводитись консультації держав, скликатись міжнародні конференції, організовуватись засідання органів міжнародних міжурядових організацій.

Недотримання міжнародних зобов'язань, що прийняті державою, тягне для неї негативні наслідки незалежно від наявності чи відсутності матеріальних збитків для інших держав, інтереси яких зачіпало недотримання цього зобов'язання. Неналежне застосування норми міжнародного права, не тягне міжнародно-правової відповідальності, якщо це не завдало матеріальних збитків тим, хто дотримувався цієї норми.

В Україні співвідношення між нормами Конституції та міжнародними зобов'язаннями залишається дискусійним, у ст. 9 Конституції України

визначено, що чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України. Одже, у ст. 9 Конституції України закладено правову фікцію: вона створює враження включення міжнародних договорів України до системи українського законодавства. Міжнародні договори залишаються міжнародними договорами. Однак, Конституція може визначити правила їх застосування у внутрішньому правопорядку. Іноземна судова практика вважає, що для нормальної реалізації норм міжнародного договору у внутрішньому праві норма закону не повинна мати більшої сили, чим норма договору і повинна тлумачитись таким чином, щоб відповідати договірним правилам [7, с. 117].

Висновки. В Україні не існує чіткого регулювання на законодавчому рівні процесу імплементації, оскільки найбільш використовуваним терміном є адаптація. У національному правопорядку України за роки незалежності сформувалась власна модель взаємодії внутрішнього й міжнародного права. Сучасна українська міжнародно-правова наука, незважаючи на певні розбіжності в поясненні позиції, досить єдина у визнанні в Україні часткового примату міжнародного права. Така модель, окрім Конституції України, ґрунтується на Декларації про державний суверенітет України, спеціальному законодавстві України про міжнародні договори, імплементаційних нормах галузевого законодавства України, судовій практиці й певною мірою знаходиться під впливом національної наукової доктрини. Однак розвиток законодавства про взаємодію міжнародного і внутрішнього права в Україні триває, що цілком зрозуміло зважаючи на складність проблеми.

Список використаних джерел:

1. Гришук Т.В. Європейський напрям зовнішньої політики України на сучасному етапі. Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації. 2012. № 4. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/912> (Дата звернення: 27.05.2025).
2. Левицька В.В., Смагло О.В. Інтеграція України до ЄС: проблеми та перспективи. URL: http://sophus.at.ua/publ/2015_10_30_kampodilsk/sekcija_section_3_2015_10_30/integracija_ukrajini_do_es_problemi_ta_perspektivi/104-1-0-1577 (Дата звернення: 27.05.2025).
3. Федоришина О.О. Проблеми інтеграції України до Європейського Союзу. Ефективна економіка. 2012. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1103> (Дата звернення: 27.05.2025).
4. Проблеми та перспективи європейської інтеграції України / А.О. Багатеренко, К.В. Бакал, А.І. Винокурова та ін. Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія «Економіка, право, політологія, туризм». 2013. Т. 1. № 1. С. 101–113. URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/view/5915/6665> (Дата звернення: 27.05.2025).
5. Лобанов А.А., Деменко О.Ф. Європейська інтеграція України: проблеми та перспективи реалізації інституційного та адміністративного потенціалу. Вісник Національного університету оборони України. 2013. № 5(36). С. 354–357. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2013_5_64 (Дата звернення: 27.05.2025).
6. Галик В.М. Україна в Європі і світі : навчальний посібник. Київ : Знання, 2013. 364 с.
7. Круглашов А.М. Співпраця України та Європейського Союзу в галузі освіти і науки. Політичний менеджмент. 2005. № 4. С. 115–126.